

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 3 2016 | ÅRGÅNG 20

Bokförlaget THALES

Inledning

I DEN BILD av det samtida universitetets belägenhet som idag målas upp, framtonar en mångfald av sätt på vilket den kan förstås. Denna bild innehåller sådana element som globalitet, marknader, reglering, kunskap, *epistemic drift*, instrumentalitet, studenter som konsumenter, *New Public Management*, värden och utvärderingsregimer. Vidare avtecknar sig en bild av ständig förändring. Vissa har menat att universitetet, åtminstone sett ur ett globalt perspektiv, genomgått eller för närvarande genomgår en omvandling av sådan dignitet att den troligtvis saknar motstycke under universitetets niohundraåriga (europeiska) historia. Denna omvandling hänger samman med den framväxande globala kunskapsekonomin och det sätt som kunskapen nyttjas enligt marknadsprinciper. Universitetens verksamheter betraktas och utvärderas i allt högre grad som produkter. Det tycks idag som att universitetet framförallt agerar utifrån marknadsprinciper, och med den typ av snabba kast som marknadsaktörer ofta uppvisar.

Jag kommer här att kritiskt granska detta samtida tillstånd genom att fokusera på ett specifikt tema – förnuftet. Idag är det många som oroas över att förnuftet självt kan vara i fara. Snarare än att uppbära idealet om opartiskhet genomsyras (för att inte säga korrumperas) förnuftet – inom universitetsvärlden – av marknads-mässiga överväganden. Oavsett om vi talar om forskning eller undervisning, är det framgångar på de akademiska marknaderna som räknas. I båda dessa sammanhang tas hänsyn till om verksamheten kommer att fortsätta inbringa inkomster, eller, än bättre, utöka akademins finansiella bas. Själva begreppet »avkastning» intar en avgörande roll när det gäller att rättfärdiga de policybeslut som universitet tvingas fatta, när det inte enbart måste sörja för sin fortlev-

nad här och nu, utan även tvingas att planera långsiktigt och ta ansvar för sin egen framtid. Det har påpekats att även studenterna, i en sådan situation, anammar detta ekonomiska tankesätt, och börjar väga de framtidsmöjligheter som de olika studieinriktningarna kan erbjuda. Det sägs att akademien präglas av »akademisk kapitalism» (Slaughter & Rhoades 2004), men detta gäller idag studenter i lika hög grad som universitetsanställda.

Min ambition i denna essä är att underbygga denna kritiska och något svepande tes, men jag vill även föra fram ett par synpunkter som visar att denna bild inte är alltigenom dystert. Det kan mycket väl vara så att förnuftet besitter en viss motståndskraft, särskilt vid universitetet. Och det kan till och med vara så att det öppnas nya platser för bruk av förnuftet. Universitetet kan åter komma att bli en plats för förnuftet.

Inledande betraktelser

LÅT MIG BÖRJA med några inledande iakttagelser. Det finns ett spänningsförhållande mellan marknad och reglering som grundar sig i deras skilda sätt att fungera. Det är ju trots allt så att marknaden misstror regleringar, som anses begränsa marknadskrafternas naturliga spel och entreprenörsandan. De som ivrar för regleringar, i sin tur, kan tyckas misstro marknadskrafterna, som hotar att utvecklas på sätt som är skadliga såväl för privata som offentliga intressen, om de lämnas att sköta sig själva.

Låt oss ta tre sidor av detta spänningsförhållande i beaktande. För det första, frågan om marknadskrafternas makt i förhållande till akademien. Planerings- och regleringsivern verkar sätta sig över såväl viljan att avreglera som spelet mellan utbud och efterfrågan i snart sagt alla frågor, med undantag för de som rör kvalitet och värde. Men marknaden fördelar inte blott tillgångar och inflytande, utan tillhandahåller även en idé om vilken typ av kunskap som är nyttig, värdefull, relevant och till och med sann. Å ena sidan har planering och reglering – låt oss kort och gott säga »byråkrati» – alltså företräde framför marknaden. Men å andra sidan sätts detta företräde ur spel i ett specifikt fall, nämligen när det kommer till värde. Lägg märke till vad som blir resultatet av detta undantag: i

mycket, om inte det mesta, av det som är av betydelse för universitetet utgör marknaden den viktigaste bestämmande faktorn, och tränger undan byråkratin.

För det andra, detta spänningsförhållande mellan marknad och byråkrati inbegriper ett underförstått antagande om att vi har att göra med två skilda fenomen. Det kan tyckas märkligt att en sådan sak ens är värd att nämna. Det är dock inte ovanligt att de som intresserar sig för den högre utbildningen förbiser denna distinktion. Inte sällan avhandlas marknad och byråkrati som en enhet när de underkastas kritisk granskning, som om vi antingen hade att göra med ett och samma fenomen eller de två alltid återfinns sida vid sida eller att det ena nödvändigtvis förutsätter det andra. Inte sällan är det också så att detta antagande om en intim koppling mellan de två ges sådana epitet som »det bolagiserade universitetet», ett slags förkortning för denna dubbla närvaro inom akademien av å ena sidan byråkrati (ofta kallad »New Public Management») och å andra sidan marknadskrafter. Men denna starka korrelation mellan de två fenomenen missförstås när man antar att de härstammar från en och samma »nyliberala» bas eller att de, med andra ord, har en gemensam kausal historia. Man tycks sällan ens ha tänkt tanken att marknad och byråkrati kan återfinnas sida vid sida men samtidigt utgöra två skilda ting. Detta är viktigt då sammanflätningen tenderar att överskatta såväl marknadens som byråkratins betydelse, och göra dem mer komplexa och kraftfulla än vad de egentligen kanske är.

För det tredje, spänningsförhållandet implicerar att marknader kan begränsas. Detta kan tyckas paradoxalt i och med att byråkratin, som skall stå för begränsandet, tidigare framstod som den svagare av de två parterna. Om det nu är så att byråkratin faktiskt kan begränsa marknaden, så öppnar detta för möjligheten att marknaden kanske inte är så allsmäktig som den först verkade vara, och om detta stämmer rymmer akademien kanske andra källor till motstånd. Kanske kan förnuftet erbjuda en källa till motstånd? Det är denna möjlighet som jag önskar utforska nedan.

Låt mig i korthet ge några synpunkter på begreppen kvalitet och

värde. De två begreppen är åtskilda men likväl sammankopplade. Vi bedömer någontings *kvalitet* genom att anföra ett visst mått eller kriterium på *värde*. Ett lands system för högre utbildning, ett universitet eller ett utbildningsprogram kan sägas inneha en viss grad av kvalitet givet något värde som anses vara av vikt. En forskningsgärning kan anses äga en viss kvalitet i kraft av dess intellektuella innehåll, i kraft av den omfattning i vilken den rönt inflytande i samhället eller i kraft av att den citeras i hög utsträckning. Olika värdesystem kan alltså sättas i spel när ett universitet, eller någon del av dess verksamhet, skall kvalitetsbedömas. Att tala om »kvalitet och värde» öppnar således för möjligheten att det finns olika värdesystem, samt för möjligheten att omdömen kan fällas inom eller tvärsöver dessa värdesystem; det måste finnas utrymme för sådana omdömen att fällas (cf. Jones 2016). Med andra ord är varken kvalitet *eller* värde någonting blott givet. Vi har här att göra med frågor som ständigt, när värdeomdömen skall fällas eller bestridas, kommer att vara föremål för förhandling, om inte rent av konflikt.

Förnuftet och universitetet

UNIVERSITETET HAR, I dubbel bemärkelse, kommit att ses som en plats där förnuftet ges utrymme. Det är inte enbart så att dess huvudsakliga verksamheter internt genomsyras av ett underförstått men tongivande förnuftsintresse, utan universitetet fungerar dessutom som en förnuftets ledstjärna inom samhället i stort. Akademiker bjuds in för att delta i TV- och radiodiskussioner, inte enbart för att de tänks inneha sakkunskap inom sina respektive intresseområden, utan även för att man anser sig kunna lita på deras yttranden, eftersom de förmodas ha sitt ursprung i en intresselös inställning. Vad akademikern har att säga skall alltså inte i huvudsak vara färgat av personliga, politiska eller ideologiska intressen, utan skall grunda sig på rigorös kollektiv efterforskning, och kan därför sägas exemplifiera förnuftet satt i bruk.

Och vi kan gå längre än så. Förnuftet kan sägas utgöra ett allmänbegrepp i förståelsen av universitetet. Detta innebär varken att det finns en allmän enighet rörande vad som skall räknas som för-

nuftigt eller att alla som ställer sig bakom universitetet som projekt allmänt kopplar samman det med förnuftets idé. Vad jag menar är istället att förnuftet tillhandahåller en vedertagen och till och med allmän ram inom vilken idén om universitetet kan få fotfäste (cf. Butler, Laclau & Žizek 2000).

Det innebär inte att förbindelsen mellan universitetets och förnuftets idéer aldrig bryts. I praktiken tycks universitetet allt för ofta misslyckas med att leva upp till idealet om att vara en plats för förnuftet. Forskare fifflar med resultat, lärare lägger oskälig (och oförnuftig) vikt vid sina egna uppfattningar och ledningsbeslut utfärdas emellanåt som dekret. Sådana empiriska iakttagelser undergräver dock inte min poäng att förnuftet utgör en del av den allmänna förståelsen av universitetet, en del av dess »imaginära» bakgrund, för att låna Taylors begrepp (Taylor 2007).

Inte heller vill jag förneka att förnuftsiden själv är omtvistad. Men själva förekomsten av motstridiga idéer rörande vad som skall räknas som förnuftigt, eller rörande förnuftets natur, vittnar såväl om förnuftets närvaro vid universitetet som om dess betydelse.

Förnuftet kan, för att uttrycka det på ett annat sätt, sägas utgöra en del av det moderna universitetets intellektuella grundval. Men detta fundament har täckts av allehanda överbyggnader. Hoppet om att förnuftet skall kunna inneha en nyckelroll i upprättandet av ett förnuftigt samhälle, i Habermas (1972) anda, har börjat mattas av, om inte helt slocknat. Våra samhällen har på många sätt blivit mer icke-rationella, och universitetet har själv bidragit till denna utveckling, genom att lämna förnuftsprojektet bakom sig. Det har istället, i mycket högre grad, antagit rollen av en aktör inom de ideologiska projekt som präglar världen i övrigt – projekt som förbinds med epitet såsom globalisering, bolagisering, nyliberalism och marknadisering. Det som Slaughter och Rhoades (2004) har kallat »akademisk kapitalism» är något som starkt kommit att prägla universitetet, eftersom det på detta sätt kan utgöra ett medel för att få tillstånd en bredare »kognitiv kapitalism» (Boutang 2011). Numera skall kunskapen inte endast vara användbar, utan även uppvisa en positiv inverkan på samhällsekonomin.

Kunskapen förändras, i sin tur, även den. Det är inte enbart så att kunskap värderas i termer av genomslagskraft. Kunskapssökandet styrs dessutom i allt högre grad utifrån överväganden om vad som kan komma att ge genomslag. Detta är visserligen något som skulle behöva undersökas mer ingående empiriskt, men det finns redan åtskilliga tecken som varslar om att vi står inför betydande förändringar. En rad faktorer vittnar om en politisk och pragmatisk styrning av den epistemiska terräng inom vilken universitetet idag verkar: den uppmärksamhet som *Mode 2*-tesen (Gibbons m.fl. 1994; Nowotny, Scott & Gibbons 2001) tilldragit sig (rörande uppkomsten av en ny form av problemlösning *in situ* i världen), samspelet mellan naturvetenskap och teknik (*The Human Genome Project*, bioteknisk utveckling, nanoteknik), den nära (enligt somliga i vissa fall alltför nära) kopplingen mellan näringslivet och universitetet (vid läkemedelsutveckling, geologisk forskning, den petrokemiska industrin) och den styrning som de nationella forskningsråden ägnar sig åt när de identifierar forskningsfrågor av nationellt intresse. Störst fokus läggs, i sin tur, på naturvetenskap och teknik (vilket i Storbritannien lett till ett brett anammande, i policykretsar, av akronymen »STEM», *Science, Technology, Engineering and Mathematics*) medan humaniora går en osäker framtid till mötes (jfr. Nussbaum 2010; Small 2013).

Men till och med reflektioner som dessa förringar det turbulenta tillstånd som idag råder inom kunskapsproduktionen. Numera – särskilt i internetåldern – är det omöjligt för någon akademisk gruppering att fullt ut kontrollera det kunskapsstoff som den gör anspråk på. Själva beteckningen »disciplin» är hotad i ett läge när kunskapen finns lätt tillgänglig på internet, och när civilsamhället dessutom direkt kan befatta sig med detta material, utan att ta vägen via etablerade akademiska kanaler. Universitetet befinner sig idag »utanför väggarna» (Finnegan 2005). Inom många fält (kosmologi, arkeologi och socialhistoria) kan medborgarna inte endast ta del av akademiska artiklar, utan kan även själva börja delta i produktionen och analysen av rådata. Ordet »medborgarforskare» vittnar om denna utveckling. Något som dock tilldragit sig mindre

uppmärksamhet är det faktum att internet hjälper till att lösa upp de skarpa gränser som funnits mellan akademiska »stammar och territorier» (Becher & Trowler 2001). Idag är det mycket enklare att med hjälp av sökmotorer utforska, plundra eller till och med invadera andra kunskapsområden.

Det är inte bara en svår tid för »förnuftet» – vad skall utgöra dess måttstockar? Var skall man finna det? – utan det börjar tyst och stilla försvinna ur sikte. På vilken universitetshemsida utropas förnuftet som något som kännetecknar lärosätets verksamhet?

Universitetet som en plats för bruk av förnuftet

OVAN HÄVDADE JAG att förnuftet utgör ett allmänbegrepp i relation till universitetet. Jag menade inte att förnuftet allmänt och uttryckligen framhålls i den samtida berättelsen om universitetet, utan att förnuftet utgör en del av universitetets värdemässiga grund eller imaginära bakgrund. Om inte förnuftet utgör en del av dess innehåll, når själva idén om ett universitet inte närmelsevis sådana höjder som den skulle kunna. Någon kunde dock invända genom att kalla ett sådant påstående naivt. Hur skall tanken om förnuftet som ett allmänbegrepp i förståelsen av universitetet kunna upprätthållas i en värld präglad av terror, hierarkier, makt och belastningar av alla de slag – militära, diskursiva, ideologiska?

När jag föreslår att förnuftet fungerar som ett allmänbegrepp i relation till universitetet, menar jag inte att det finns en allmän enighet rörande förnuftets innebörd eller en samsyn rörande dess form och uttryck. Tvärtom. Universitetet, i den betydelse som här framförs, antar formen av en plats för en kamp om förnuftet, och, vilket är än viktigare, en arena där denna typ av motsättningar kan utspela sig. Historikernas och fysikernas sätt att tänka skiljer sig visserligen åt, men universitetet tillhandahåller – åtminstone tillsvidare – en plats för båda.

Men även om det är en svår tid för vissa vetenskapsgrenar – särskilt för humanistiska ämnen, men inte enbart: vid vissa universitet (åtminstone i Storbritannien) hotas även de rena naturvetenskaperna av vräkning – så återstår en snårskog av alternativa tanke-

och kunskapsformer i universitetens djupare lager. Statsmakten försöker genom regleringar vrida disciplinerna i riktning mot ett instrumentellt och performativt förnuftsbruk, och inte utan viss framgång, men det akademiska förnuftet gör sig fortfarande gällande när olika falanger, även inom disciplinerna i fråga, håller fast vid sina tillvägagångssätt och metodologiska angreppssätt.

Någonting rätt märkligt och oväntat är här i görningen. I dessa kunskapsbataljer, för att inte säga kunskapskrig, visar universitetet faktiskt sitt sanna jag, snarare än att rasa samman eller urvattnas, som vissa har menat (jfr. Reading 1997). I denna digitala tidsålder, i denna tid när universitetet belägras av sådana främmande krafter som »kognitiv» eller till och med »algoritmisk» kapitalism (Peters 2011), utvidgar universitetet sina förnuftsreserver på ett sätt som gör att djupa klyftor uppstår inom den institution som går under namnet »universitetet». Förnuftet utmanas inifrån av de maktanspråk och ideologier som på olika sätt formar universitetet och dess verksamhet, men fortsätter likväl att hävda sig. Även den akademiker som tvingas dra in medel till sin egen forskning (och därför behöver beakta vad som kan komma att få »genomslag»), eller som måste utforma sin undervisning i termer av uttryckliga »lärandemål», följer (för det mesta) omsorgsfullt de krav som hennes kall ställer på henne, såväl när hon mejslar fram en artikel till en tidskrift som i samspelet med studenter och kollegor.

Dagens universitet kunde bättre beskrivas som en plats som ger utrymme för »förnuftsbruk» än som en plats för framförandet eller utbytandet av »förnuftsskäl» (Bakhurst 2011: 99–122). Bruket av förnuftet är något som dagligen upprätthålls här; och även om de allt för ofta åsidosätts, spelar Habermas (1987) »giltighetsanspråk» fortfarande en tydlig roll inom denna verksamhet.

Detta är inte ett borttynande universitet utan ett som öppnar sig för nya former av förnuftsbruk, och som upprätthåller en nära förbundenhet med det kritiska tänkandet, genom att visa prov på förmågan att vända sig mot sig självt, och utsätta även dessa nya former för kritik. Ta exempelvis den kritiska prövning som universitetet underkastar de nya teknologierna och *MOOCs*, multimoda-

litet, plagiering, svaga forskningsetiska regler, den nära kopplingen till teknikindustrin, humanioras svåra belägenhet och så vidare. Universitetet vänder den kritiska granskningen mot förnuftet, både på den egna akademiska verksamhetens nivå och på den policynivå som fastställer universitetets ramar. Idag har universitetet, kanske för första gången under sin niohundraåriga historia, möjlighet att fullt ut visa prov på sina kritiska förmågor, genom att vända dessa mot sig självt – och det är just vad som sker.

Förnuftets strukturer

MISSFÖRSTÅ MIG INTE. Jag hävdar inte att universitetet överallt och alltid upprätthåller förnuftets principer. Inte heller hävdar jag att det finns en enighet rörande vad förnuftet består i eller att förnuftet även framgent kommer att leva vidare inom institutioner som kallas »universitet». Vad jag argumenterar för här är å ena sidan att frågan om vad förnuftet är, i sig är omtvistad och å andra sidan att förnuftet fortfarande kan återfinnas inom universitetet, även om det inte sällan är hårt ansatt. Jag skulle dessutom vilja tillägga två saker. För det första, att förnuftet innehar en viss motståndskraft; det vägrar att dö, det förblir en del av det akademiska livet. Och för det andra, att det finns goda skäl till varför en sådan mer positiv bild är befogad. Det ligger nämligen i vår tids intresse att universitetet skall fortsätta att förknippas med förnuftet.

Låt oss kasta ett snabbt öga på Habermas (1968) teori om kunskapsintressen. Denna teori utvecklades delvis som ett svar till dem (däribland hans föregångare inom Frankfurtskolan) som fördömde det instrumentella förnuft som de ansåg präglade det post-industriella samhället. Teorin, som identifierade tre former av förnuftsbruk (instrumentellt, hermeneutiskt och kritiskt), utgjorde ett medvetet försök att vidga vår förståelse av de möjliga former som förnuftet kan ta i det moderna samhället. Habermas menade att det moderna samhället var ytterst rationellt och att det rymde fler former av förnuftsbruk än vad man vanligtvis varit medveten om. Men denna teori lanserades för snart femtio år sedan, och vi både kan och bör radikaliserat dess centrala tankegång. För idag, mitt i den digitala

tidsåldern, när det finns en mängd datoriserade kopplingar mellan akademien, samhället, statsmakten, industrin och underhållningsbranschen, står vi inte bara inför tre former av förnuftsbruk, utan en mångfald.

Ta exempelvis upptäckten av de medeltida kvarlevorna efter kung Rickard III under en parkeringsplats i Leicester i England. Denna forskningsbragd innefattade den senaste datortekniken (för att modellera och undersöka skador på skelettresten), empiriska discipliner som anatomi och kemi (för att undersöka bendensitet), socialhistoria, medicin, arkeologens yrkesskicklighet i fält, mediala framställningar av fynden och utformandet i text av ett fängslade narrativ. Vad vi har här är en uppsättning discipliner, eller låt oss säga förnuftsformer, som genomkorsar varandra och världen, och som är genomsyrade av mänskliga, tekniska och kommunikativa intressen.

Snarare än att vara på nedgång kan förnuftet sägas öppnas för nya och alltmer komplexa konstellationer. *Mode 2*-berättelsen, en idé som när den först förkunnades fick ett nästan unisont bifall, drog, som jag antydde tidigare, uppmärksamheten till en ny kunskapsform. Den viktigaste iakttagelsen bestod i att en ny typ av kunskap höll på att växa fram som var problemorienterad, multidisciplinär, *in situ*, kollektiv och aningen kortlivad. Denna beskrivning var rimlig givet de resta anspråken, men vi kan nog säga att den var otillräcklig redan när den kom, i och med att vi inte enbart står inför en mångfald av kunskaps- och tankeformer utan även inför ett ständigt tilltagande antal.

Vi kan således säga – och detta är den första av mina huvudpoängar – att förnuftet inte är på utdöende inom akademien. Tvärtom mångfaldigas det och antar nya och utmanande former. Förvisso finns det i flera fall anledning till att resa frågetecken inför dess måttstockar, och kring den omfattning som det är präglad av olika särintressen och bärare av politiska motiv. Och förvisso finns det frågor att resa rörande de maktstrukturer som nu nästlar sig in i förnuftet (i form av näringslivsintressen, den akademiska kunskapens matematisering, STEM-disciplinernas överhöghet, vilket i vissa fall

lett till ett marginaliserande av humaniora). Trots allt detta kan förnuftet sägas inneha en viss motståndskraft. Fallet Rickard III blev en världsnyhet, präglad av både glamour och spektakel, men tvingades likväl att genomgå en krävande akademisk granskning för att uppnå stringens och konsistens.

Och så till min andra poäng, att det finns anledning att tro att förnuftet även i framtiden kommer att leva kvar inom universitetet. Men, kan man fråga sig, är det vi ser inte blott en sakta avtagande pendelrörelse, där det akademiska förnuftet med tiden kommer att få ge vika för ett rent digitalt förnuft, styrt av kriterier som hastighet, synlighet, transparens och massinsamlandet av information i alla dess former? Jag menar att det finns anledning till viss försiktighet här.

Det räcker inte att en uppfattning är sann för att den skall kvalificera sig som kunskap. Den måste kunna rättfärdigas, det vill säga, den måste ha »berättigande» (Toulmin 2003). Men i en digital tidsålder, med dess mångfald av kunskapsformer, är berättigande inte längre en rent begreppslig verksamhet, utan funktionen av en brokig skara kriterier: komplexitet, estetiska överväganden, potentiell räckvidd, förmågan att bemöta och åstadkomma förändring på olika nivåer, samspel med offentligheten och så vidare.

När »berättigande» har fått en sådan utvidgad betydelse är det nog befogat att säga att det finns goda skäl till att tro att akademin, även i framtiden, kommer att vara förbunden med förnuftet, om än nu i utvidgad betydelse. För i den kognitiva kapitalismens tidevarv har akademin kommit att inta en avgörande roll tack vare sin förmåga till »symbolisk analys», för att låna ett uttryck från Robert Reich (1992). Akademin befinner sig i – eller åtminstone nära – centrum för den tilltagande mängd kunskapsformer som tillsammans utgör kärnan i den kognitivt drivna värld som nu öppnar sig inför oss, och vår förståelse av förnuftet vidgas och förändras med denna utveckling. Ja, vi kunde helt enkelt säga, för att låna ytterligare en av Toulmins idéer, att akademin bör genomsyras av en kultur av »förnuftighet» (Toulmin 2001), snarare än rationalitet eller ens förnuft.

Slutsats

DET FINNS MÅNGA som vill ge akademien den sista smörjelsen (vi har gång på gång under de senaste fyrtio åren fått höra att den befinner sig i kris eller förfall). Jag har argumenterat för motsatsen. Akademien är vid liv, om än inte riktigt så välmående som den kunde ha varit. Förnuftet fortsätter att utgöra ett allmänbegrepp i och för akademien, och akademien, i sin tur, utgör en plats där förnuftet sätts i bruk, och där diskursiva motsättningar rörande förståelsen av världen spelas ut mot varandra. Trots de angrepp som förnuftet har fått och fortsätter att få utstå, såväl inom akademins styrande skikt som inom den egna verksamheten, fortsätter förnuftet att vara motspänstigt; det finner till och med nya former för att kunna frodas. Och det finns goda skäl till att tro att detta kommer att vara fallet även fortsättningsvis. Discipliner och ämnesområden fungerar till viss del just som förnuftets konkreta bruksformer, och de utvecklar själva de reflexiva förmågor som krävs för att kunna underkasta sig själva kritik. Förnuftet vänds mot förnuftet, och stärker på detta vis sig självt.

Den berättelse som här framlagts har, även om den hyser viss tilltro till förnuftet, onekligen kommit med ett mått av förbehåll och tveksamhet. Vi ser dagligen hur förnuftet utsätts för angrepp. Humanistiska institutioner stängs, forskare medger att de förfalskat data (i iveren att publicera), stora privata företag snedvrider forskningen genom den skadliga inverkan som de har på vissa universitetsinstitutioner och så vidare. Men även mer hoppfulla tecken kan skymtas. Vissa av de nya kunskapsformerna vänder sig till nya grupper, och involverar deras offentliga fora. Medborgarforskning, bloggning på universitetshemsidor, ett öppnande av universitetens verksamheter och resurser, och så vidare är alla tecken på hur förnuftet ständigt finner nya platser. Universitetet har ännu möjlighet att bli en plats för ett i verklig mening öppet förnuftsbruk.¹

→

Ronald Barnett är professor emeritus i Higher Education vid Institute of

Education, University of London. Hans forskning är ledande inom fältet Philosophy of Higher Education, och han har även haft högre befattningar både nationellt och internationellt inom ramen för HE-policy. Bland hans många artiklar och böcker kan nämnas ett antal med direkt bäring på universitet som idé och praktik, bl. a. The Idea of Higher Education, The Limits of Competence, (både Open University Press) och Understanding the University: Institution, Idea, Possibilities (Routledge).

Noter

- 1 Översättning från engelska av Johan Boberg.

Referenser

- BAKHURST, DAVID (2011) *The Formation of Reason*, Chichester: John Wiley.
- BECHER, TONY & TROWLER, PAUL R. (2001) *Academic Tribes and Territories: Intellectual Enquiry and the Culture of Disciplines*, 2. uppl., Buckingham: SRHE/Open University Press.
- BOUTANG, YANN MOULIER (2011) *Cognitive Capitalism*, Cambridge & Malden, MA: Polity.
- BUTLER, JUDITH; LACLAU, ERNESTO & ZIZEK, SLAVOJ (2000) *Contingency, Hegemony, Universality: Contemporary Dialogues on the Left*, London & New York: Verso.
- FINNEGAN, RUTH (red.) (2005) *Participating in the Knowledge Society: Researchers Beyond the University Walls*, Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan.
- GIBBONS, MICHAEL; LIMOGES, CAMILLE; NOWOTNY, HELGA; SCHARTZMAN, SIMON; SCOTT, PETER & TROW, MARTIN (1994) *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*, London: Sage.
- HABERMAS, JÜRGEN (1968) *Erkenntnis und Interesse*, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- HABERMAS, JÜRGEN (1972) *Toward a Rational Society*, London: Heinemann.
- HABERMAS, JÜRGEN (1987) *The Theory of Communicative Action: The Critique of Communicative Action*, Cambridge: Polity.
- JOHNES, JILL (2016) »Performance Indicators and rankings in higher education«, i: Ronald Barnett, Peter Scott & Paul Temple (red.) *Valuing Higher Education: An Appreciation of the Work of Gareth Williams*, London: IOE Press.
- NOVOTNY, HELGA; SCOTT, PETER B. & GIBBONS, MICHAEL T. (2001) *Re-Thinking Science: Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*, Cambridge: Polity.
- NUSSBAUM, MARTHA (2010) *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*, Princeton & Oxford: Princeton University Press.
- PETERS, MICHAEL A. (2011) »Algorithmic Capitalism and Educational Futures«, i: Michael A. Peters & Ergin Bulut (red.) *Cognitive Capitalism, Education and Digital Labour*, New York: Peter Lang.

DET FÖRNUFTIGA UNIVERSITETET: SKYMTANDE MÖJLIGHETER

- READINGS, BILL (1997) *The University in Ruins*, Cambridge, MA & London: Harvard University Press.
- REICH, ROBERT B. (1992) *The Work of Nations*, New York: Vintage.
- SLAUGHTER, SHEILA & RHOADES, GARY (2004) *Academic Capitalism and the New Economy: Markets, State, and Higher Education*, Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- SMALL, HELEN (2013) *The Value of the Humanities*, Oxford: Oxford University Press.
- TAYLOR, CHARLES (2007) *Modern Social Imaginaries*, Durham and London: Duke University Press.
- TOULMIN, STEPHEN (2003 [1958]) *The Uses of Argument*, Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- TOULMIN, STEPHEN E. (2001) *Return to Reason*, Cambridge, MA & London: Harvard University Press.